

28. GESCHRIFTEN OVER EN VAN FRANCISCUS VAN ASSISI; andere teksten. – Zelem, kartuizers, 24 januari 1459-28 november 1460.

Papier en perkament; 202 + [2] bladen; blad en bladspiegel resp. 292 × 215 mm en 200 à 204 × 160 mm; twee kolommen; 35 à 40 regels. Gekleurde initialen met filigraanwerk. Op de binnenzijde van het voorste plat: *Pertinet ad carthusiam prope Diest* (15de eeuw); op fol. 20v^o: *Expliciunt omelie beati Crisostimi* (sic) *de laude beati Pauli, finite et complete in domo carthusiensi in Zeelhem prope Dyest, anno Domini M^oCCCC^oLIX^o in profesto conversionis eiusdem*; op fol. 198r^ob: *Explicit feliciter regula sancti Francisci confessoris, in Zeelhem prope Dyest, anno Domini millesimo CCCC^oLX^o, in profesto sancti Martini confessoris atque pontificis*; op fol. 201r^oa: *Explicit in Zeelhem prope Dyest, anno Domini M^oCCCC^oLX^o, ipso die sancti Silee apostoli. Oorspronkelijke bruin kalfsleren stempelband op houten borden.*

Parijs, Bibliothèque Mazarine, 989.

Dit verzamelhandschrift bevat onder meer: 1. Anianus, diaken van Celeda (fl. 5de eeuw), *Epistola ad Evangelum presbyterum* (fol. 1r^o), een inleiding op 2. Joannes Chrysostomus, bisschop van Constantinopel († 407), *De septem laudibus* (lofredenen) *beati Pauli apostoli* (fol. 1v^o-20v^o) door de inleider uit het Grieks vertaald; 3. Alcuinus, benedictijnerabt van St-Martin in Tours († 804), *De psalmodum usu* (fol. 23r^o e.v.), hier verkeerdelijk toegeschreven aan Augustinus van Hippo; 4. Francesco Petrarca, Italiaans humanist († 1374), *De remediis utriusque fortunae*, excerpten anoniem aangevuld met sententies van andere auteurs (fol. 25r^o e.v.); 5. Franciscus-teksten – a. *Legenda trium sociorum* (fol. 95r^oa-111v^ob) in 1246 door de gezellen van Franciscus van Assisi († 1226) Leo.

Rufinus en Angelus samengesteld en in het recentste franciscaanse literatuuronderzoek ook *Florilegium* of *Flores* geheten ter onderscheiding van *Legenda* in een versie van ca. 1310-1320; – b. *Speculum perfectionis* (fol. 112 r^oa-150 v^oa) vervaardigd in 1318 voornamelijk uit het tweede deel van het voornoemde *Florilegium* en uit geschriften van broeder Leo van Viterbo († 1271) (*Intentio regulae, Verba S. Francisci*), hier overgeleverd met Franciscus' *Canticum fratris Solis vel Laudes creaturarum* (1225-1226, oorspronkelijk in het Umbrisch dialect); – c. *Actus B. Francisci et sociorum eius* (fol. 150 v^oa-191 r^oa), een verzameling van actus en exempla rond 1330-1340 geschreven; – d. Franciscus van Assisi, *Admonitiones* of de „Bergrede van Franciscus” (fol. 191 r^oa-193 r^oa) in verschillende tijdstippen ontstaan, *Epistola ad fideles II* (fol. 193 r^oa-194 v^ov) binnen de periode van 1215 tot 1221 gericht aan alle personen en gemeenschappen, die het evangelie verlangden na te leven volgens het voorbeeld van Franciscus, *Epistola ad capitulum* (wellicht wordt de gehele Orde bedoeld) met een gebed (fol. 194 v^ob-196 r^oa) over de werkelijke tegenwoordigheid van Jezus Christus in de H. Mis (na maart 1220), *Epistola ad clericos* binnen en buiten de minderbroedersorde (fol. 196 r^oa-b) ook *De reverentia Corporis Domini et de munditia* (netheid) *altaris* geheten (na maart 1220), *Salutatio virtutum* (fol. 196 r^ob) over de overwinning van de (mariale) deugden op de ondeugden, *Regula bullata* (fol. 196 v^oa-198 r^ob) of de definitieve regelredactie van 1223 (tgv. de *Regula non bullata* van 1210-1221), die door paus Honorius III op 29 november van dat jaar in de bul „Solet annuere” werd goedgekeurd; – e. *Regula Fratrum de Poenitentia* (fol. 199 r^oa-201 r^ob) van de Derde Orde van Sint-Franciscus (door paus Nicolaus IV op 8 augustus 1289 bevestigd) voor mannen en vrouwen uit de wereld, die een evangelisch en boetvaardig leven wensten te leiden; – f. *Miracula (Exemplum) de quodam milite* (fol. 201 r^ob) zouden een verder kapittel van de voornoemde *Actus B. Francisci* zijn, alhoewel ze in de handschriften als een zelfstandige tekst worden aangetroffen; – g. Franciscus van Assisi, *Testamentum* (fol. 201 r^ob-202 r^ob) op het einde van zijn leven geschreven in september-oktober 1226 als een persoonlijk getuigenis van zijn leven en boodschap in verbondenheid met de Bijbel; – h. *Modus profitendi Minorum* (fol. 202 r^ob-v^oa), een authentieke professieformule zonder bijzondere vermelding van geloften (vgl. *Regula bullata*, kap. 2) of een commentaar op *Speculum perfectionis*, kap. 76.

Uit de vele colofons die bij de meeste teksten van deze verzamelcodex voorkomen en waarvan er drie uitdrukkelijk zijn gelokaliseerd, blijkt het dat dit handschrift in het kartuizerklooster van Zelem tot stand is gekomen. Hier volgt een overzicht van de data waarop het kopiëren van de hier besproken geschriften werd beëindigd: nrs. 1-2 op 24 januari

1459 (cfr. tekst boven, fol. 20v°), nr. 3 op 4 februari 1459 (fol. 24v°), nr. 4 deels tussen 14 juni 1459 (fol. 65r°) en 17 augustus 1459 (fol. 89v°), nr. 5/a op 10 mei 1460 (Expliciunt miracula cum vita beatissimi patris Francisci anno Domini M°CCCC°LX° decima die may, fol. 111v°b), nr. 5/d betr. *Ep. ad capitulum, ad clericos en Salutatio virtutum* op 29 oktober 1460 (Explicit „Doctrina” sancti Francisci anno Domini 1460 29 octobris, fol. 196r°b), nr. 5/d betr. *Regula bullata* op 11 november 1460 (cfr. tekst boven, fol. 198r°b), nr. 5/d betr. *Regula Fr. de Poenitentia* op 28 november 1460 (cfr. tekst boven, fol. 201r°a). Met zekerheid mag men hieruit besluiten dat de convoluut werd samengesteld tussen 24 januari 1459 en 28 november 1460. Verder is er over de geschiedenis van het manuscript niets geweten. Bij de opheffing van de priorij op 14 september 1796 hebben Franse commissarissen de codex in beslag genomen en naar Parijs gezonden. [F.H.]

A. MOLINIER, *Catalogue des manuscrits de la Bibliothèque Mazarine*, I, Parijs, 1885, p. 484-486, nr. 989; V. BRANCA, *Il Cantico di Fratre Sole. Studio delle fonti e testo critico*, Archivum Fratrum Historicum, 41 (1948), p. 3-87, vnl. p. 10; C. SAMARAN en R. MARICHAL, *Catalogue des manuscrits en écriture latine portant des indications de date, de lieu ou de copiste*, I. Musée Condé et Bibliothèques parisiennes. Notices établies par M. GARAND et J. METMAN avec le concours de M. Th. VERNET, Parijs, 1959, p. 275 (Comité international de paléographie); S. CLASEN, *Legenda antiqua S. Francisci. Untersuchung über die nachbonaventurianischen Franziskusquellen: Legenda trium sociorum, Speculum perfectionis, Actus B. Francisci et sociorum eius und verwandtes Schrifttum*, Leiden, 1967, p. 127 (Studia et Documenta Franciscana, 5); K. ESSER en R. OLIGER, *La tradition manuscrite des Opuscules de Saint François d'Assise. Préliminaires de l'édition critique*, Rome, 1972, p. 70-71 (Subsidia Scientifica Franciscalia, 3).